

ВІДГУК
офіційного опонента Тищенко Валерії Олексіївни
на дисертаційну роботу Тодорової Валентини Георгіївни
«Теоретико-методичні основи хореографічної підготовки
у техніко-естетичних видах спорту (на матеріалі спортивної аеробіки)»
на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання
і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Актуальність теми. Прогрес спорту вищих досягнень в основному обумовлюється науковою обґрунтованістю системи підготовки спортсменів, її відповідністю сучасному рівню розвитку науки і практики. Поряд з іншими складовими загальної системи підготовки у техніко-естетичних видах спорту важливе місце займає й хореографічна підготовка, де спортивний результат здебільшого залежить від артистичності, виразності, граціозності й чіткості виконання складних рухових дій.

Теоретичний аналіз науково-методичної літератури, проведений Тодорової В.Г., вказав на відсутність структурованої системи хореографічної підготовки, невідповідність наявного рівня розробленості концептуальних основ хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту сучасним потребам практики підготовки спортсменів. Для подолання виявлених протиріч, а також з метою підвищення результативності хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту була здійснена означена дослідницька робота, що сформувала актуальність науково-прикладної проблеми створення відповідної концепції та обґрунтована її реалізаційними положеннями (на матеріалі спортивної аеробіки). Система хореографічної підготовки найменш розроблена й обґрунтована, а методика її використання, в основному, спирається на практику класичної хореографії, що прийнята у балеті, яка не адаптована до техніки виконання і специфічних особливостей діяльності спортсменів в різних техніко-естетичних видах спорту. Саме тому, представлена на захист наукова праця Валентини Георгіївни Тодорової, є своєчасним і доцільним дисертаційним дослідженням.

Про доцільність проведення науково-практичного дослідження свідчить його виконання в межах теми 2.7. «Удосконалення системи фізичної

та технічної підготовки спортсменів з урахуванням індивідуальних профілів їхньої підготовленості» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту (номер державної реєстрації 0111U006472) та теми «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті» плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U003167).

Роль автора, як виконавця теми, полягає в удосконаленні теоретико-методичних основ хореографічної підготовки у системі багаторічного удосконалення в техніко-естетичних видах спорту; виділенні та систематизації критеріїв хореографічної підготовленості спортсменів, що впливають на результативність змагальної діяльності, та розробці системи їх контролю; обґрунтуванні сукупності ефективних засобів і методів хореографічної підготовки; розробці концепції хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту та обґрунтуванні її реалізаційних положень (на матеріалі спортивної аеробіки).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження обумовлені сукупністю наукової парадигми й теоретичної концептуалізації наукових досліджень; аналізом слушних підходів до вирішення означеної проблеми; організацією експериментальної роботи з використанням відповідних компонентів наукового апарату педагогічного дослідження, адекватних об'єкту й предмету, меті й завданням дисертаційного дослідження; коректною статистичною обробкою отриманих емпіричних результатів і позитивним ефектом від впровадження системи контролю хореографічної підготовленості спортсменів у техніко-естетичних видах спорту. Таким чином, вищенаведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими та вірогідними.

Основні наукові результати дисертації висвітлено у 37 друкованих праць, серед яких одна монографія, 23 статей у наукових фахових виданнях України (з них 18 у виданнях, що внесені до міжнародних наукометричних баз); 2 – у закордонних періодичних виданнях за напрямом дисертації (з них 1 у виданні, що внесене до міжнародної наукометричної бази Scopus); 5 – апробаційного характеру, 6 – додатково відображають наукові результати дисертації.

У публікаціях, виконаних у співавторстві, здобувачеві належить збір та аналіз емпіричних даних, визначення компонентів й обґрунтування критеріїв хореографічної підготовленості, інтерпретація результатів дослідження, формулювання висновків.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертанткою *вперше* обґрунтовано концепцію хореографічної підготовки у системі багаторічного удосконалення спортсменів у техніко-естетичних видах спорту та здійснено змістовно-інформаційне наповнення її складових, що значною мірою дозволяє стандартизувати структуру і зміст хореографічної підготовки у відповідності до етапів спортивного тренування.

У роботі *вперше* виділено провідні критерії хореографічної підготовленості, що лімітують досягнення високого спортивного результату в різних техніко-естетичних видах спорту та систематизовано їх за основними компонентами – технічним, який характеризує сформованість технічних навичок виконання хореографічних елементів, та музикально-виразним, який характеризує якісне виконання програми з позицій музикальності, ритмічності, танцювальності, рухової виразності, емоційності та пластичності виконання, а також обґрунтовано їхній вагомий внесок у загальний прогнозований рівень спортивної майстерності.

Уперше розроблено й обґрунтовано систему контролю хореографічної підготовленості спортсменів у техніко-естетичних видах спорту, яка допускає проведення швидкого моніторингу спортсменів безпосередньо під час спортивного тренування.

За допомогою створеної шкали оцінювання хореографії змагальних програм авторкою *уперше* схарактеризовані рівні хореографічної

підготовленості спортсменів у техніко-естетичних видах спорту, що стало основою для формування відповідної концепції хореографічної підготовки та експериментальної перевірки її реалізаційних положень у системі багаторічного вдосконалення спортсменів у техніко-естетичних видах спорту (на матеріалі спортивної аеробіки). У процесі дослідження Тодорової В.Г. було отримано дані щодо ефективності кваліфікаційно-орієнтованих програм хореографічної підготовки на різних етапах спортивного удосконалення, а саме на етапі початкової підготовки, попередньої базової підготовки та спеціалізованої базової підготовки.

В дисертаційній роботі *удосконалено* відомості щодо структури та змісту хореографічної підготовки на різних етапах багаторічного вдосконалення у техніко-естетичних видах спорту; інформацію щодо вимог змагальної діяльності до хореографічної підготовленості спортсменів згідно з сучасними тенденціями розвитку техніко-естетичних видів спорту.

Набули подальшого розвитку методичні основи спортивного тренування в техніко-естетичних видах спорту з застосуванням засобів і методів хореографічної підготовки та відомості про вплив хореографічної підготовки на результативність змагальної діяльності спортсменів, які спеціалізуються у техніко-естетичних видах спорту.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні її теоретичних і емпіричних результатів для вдосконалення спортивної майстерності спортсменів засобами хореографії, для підвищення ефективності хореографічної підготовки в техніко-естетичних видах спорту, для поліпшення системи організації навчально-тренувального процесу з урахуванням рівнів хореографічної підготовленості спортсменів.

Розробка та впровадження у практику реалізаційних положень концепції хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту дозволяє озброїти тренерів і хореографів необхідною інформацією і на цих засадах оптимізувати навчально-тренувальний процес. Результати досліджень дали змогу розширити наявні знання в області теорії і практики підготовки

спортсменів у системі багаторічного удосконалення в техніко-естетичних видах спорту.

Основні положення дисертаційної роботи стали підґрунтям удосконалення навчальних дисциплін: «Загальна теорія підготовки спортсменів», «Основи теорії і методики спортивного тренування», «Теорія і методика підготовки кваліфікованих спортсменів» та «Теорія і методика юнацького спорту», «Теорія і методика обраного виду спорту (спортивна і художня гімнастика, спортивна акробатика, спортивна аеробіка та інші)» для студентів Львівського державного університету фізичної культури та Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

Результати роботи впроваджено в діяльність ГО «Федерації аеробіки м. Одеса»; у навчальний процес студентів Львівського державного університету фізичної культури, державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Національного університету «Львівська політехніка»; у тренувальний процес спортсменів із художньої гімнастики СК «Ніка» (м. Львів), Житомирської ДЮСШ «Авангард», КДЮСШ № 3 (м. Одеса), КПНЗ «КДЮСШ № 10» (м. Одеса), клубу «Талісман КПШ» (м. Київ), що підтверджено відповідними актами впровадження.

Основні теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи оприлюднено під час 6 міжнародних і Всеукраїнської наукових та науково-практичних конференцій, які відбулись Одесі (2014, 2016), Києві (2016), Запоріжжі (2016), Чернігові (2017), Івано-Франківську (2017) та Львові (2018).

Оцінка змісту дисертації, її основних положень та ідентичності змісту автореферату. Джерелознавче підґрунтя дослідження сформовано на працях авторів, котрі вивчали проблему підготовки кваліфікованих спортсменів у техніко-естетичних видах спорту. Обґрунтовуючи власні напрями наукового пошуку, дисертантка спирається на аналіз наявних науково-педагогічних здобутків, опрацювавши значну кількість джерел (449 найменувань), з яких 58 – зарубіжні автори.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації В.Г. Тодорової, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується структурою роботи, яка відображає концептуальну позицію автора. Структура дисертації, яка складається з анотації, списку публікацій здобувача за темою дисертації, переліку умовних позначень, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (449, з яких 60% – за останні 10 років), додатків, є обґрунтованою, а її складові тісно взаємопов'язані й ілюструють окремі важливі моменти проведеного дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 480 сторінок, з них 365 – основного тексту. Роботу ілюстровано 20 рисунками і 64 таблицями.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває основні положення дисертації.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, вказано на зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертантка чітко сформулювала мету дослідження, сконкретизувала завдання та етапність роботи, визначила об'єкт і предмет дослідження. У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного; розкрила наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, висвітлила свій особистий внесок та дані про апробацію результатів.

У першому розділі **«Хореографічна підготовка в системі підготовки спортсменів у техніко-естетичних видах спорту»** розкрито й конкретизовано об'єкт дослідження. Зокрема, зауважено методологічному базисі концепції, що ґрунтується на системному підході та спирається на фундаментальні положення загальної теорії підготовки спортсменів в Олімпійському спорті, загальнотеоретичних та методичних положеннях підготовки спортсменів у техніко-естетичних видах спорту, загальних закономірностях навчання техніці виконання хореографічних вправ; особливостях викладання спортивної хореографії.

Висвітлені окремі науково-практичні шляхи поліпшення спортивної підготовки в техніко-естетичних видах спорту (В.Ю. Сосіна, 2014;

О.М. Худолій, 2015 та ін.), виокремлені завдання хореографічної підготовки як обов'язкової складової системи багаторічного вдосконалення спортсменів (Л.С. Луценко, 2007; О.В. Головка, 2011; П. Кизім 2016 та ін.). Вказано, що практикою доведено, що когнітивна парадигма, яка існує протягом багатьох десятиліть у професійному спорті, вже не актуальна. На сьогодні, важливим є не тільки об'єм знань, а й формування вмінням оперування. Спортсмен повинен бути готовим до сучасних тенденцій розвитку, змін і особливостей використання хореографії у техніко-естетичних видах спорту та вміти пристосовуватись до нових вимог. Це засвідчено у наукових дослідженнях із теорії та методики підготовки у галузі хореографічного мистецтва (Є.А. Лисенко, 2006; К. Пройда, I.Anca, 2013; A. Batista, 2016 та ін.).

Звернута увага на необхідності адаптації наукових досліджень з теорії та методики підготовки у галузі хореографічного мистецтва до сучасних тенденцій розвитку і особливостей використання хореографії у техніко-естетичних видах спорту.

Авторкою обумовлена актуальність проблеми створення науково-обґрунтованої цілісної концепції хореографічної підготовки, яка дозволить керувати процесом багаторічного вдосконалення спортсменів у техніко-естетичних видах спорту.

У другому розділі роботи **«Методи та організація дослідження»** розкрито методологію дослідження та конкретизовано використання сукупності методів дослідження, обґрунтовано доцільність їх застосування, подано відомості про контингент обстежених та етапи дослідження. Під час виконання дисертаційного дослідження застосовані прийнятні методи: теоретичного аналізу й узагальнення даних науково-методичних джерел та інтернет-ресурсів, соціологічні методи (опитування), аналіз документальних матеріалів (нормативно-правові документи, навчальні програми та плани підготовки, правила змагань і протоколи), експертне оцінювання, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

У третьому розділі **«Критерії хореографічної підготовленості спортсменів у техніко-естетичних видах спорту»** авторкою здійснено аналіз діючих навчальних програм та сучасні вимоги правил змагань з техніко-естетичних видів спорту, що дало змогу виділити місце хореографії у структурі змагальних програм, і засвідчило нагальну потребу в об'єктивізації критеріїв хореографічної підготовленості спортсменів, що посприяло впровадженню системи контролю.

Розроблена шкала оцінки критеріїв хореографічної підготовленості спортсменів за показниками технічного та музикально-виразного компонентів, подано кількісні та якісні параметри рівнів хореографічної підготовленості, що стало підґрунтям розробки положень концепції хореографічної підготовки в техніко-естетичних видах спорту.

Ми схвалюємо науковий підхід В.Г. Тодорової щодо розв'язання змісту четвертого розділу **«Розробка та обґрунтування концепції хореографічної підготовки в техніко-естетичних видах спорту»**. Авторкою досить виважено представлено концепцію з визначенням її базових основ: функцій, закономірностей, принципів, мети та завдань, що дозволило теоретико-методологічно обґрунтувати особливості хореографічної підготовки в техніко-естетичних видах спорту на різних етапах спортивного вдосконалення.

Зазначено на поліфункціональності хореографічної підготовки, яка спроможна виховати гармонійну особистість. Розкрито сутність і зміст кваліфікаційно-орієнтованих програми хореографічної підготовки на всіх етапах спортивного вдосконалення, що побудовані з урахуванням організаційно-методологічних основ спортивного тренування і викладання хореографічних дисциплін. За результатами наукового пошуку авторки дисертаційного дослідження звернута увага на моніторингу хореографічної підготовленості спортсменів згідно розробленої системи контролю, що є обов'язковим компонентом реалізації програм.

Запропонований матеріал розділу подано послідовно та ґрунтовно з характеристикою окремих компонентів та елементів концепції.

У п'ятому розділі **«Ефективність реалізаційних положень концепції хореографічної підготовки на різних етапах багаторічного удосконалення спортсменів (на матеріалі спортивної аеробіки)»** визначена дієвість і продуктивність реалізації положень концепції, розроблених В.Г. Тодорової. Експериментально підтверджена ефективність кваліфікаційно-орієнтованих програм хореографічної підготовки на початковому етапі підготовки, на етапі попередньої базової підготовки та спеціалізованої базової підготовки.

Обговорення підсумків проведених досліджень засвідчено у шостому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»**, де підсумовано результати, висвітлено дискусійні питання із зазначенням відмінностей одержаних результатів від відомих раніше, окреслено важливі теоретичні і практичні питання та перспективи подальших досліджень. На підставі означеного сформульовано наукові положення трьох рівнів новизни: ті, що набули подальшого розвитку; удосконалили існуючі та нові наукові дані.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними, доречними, відбивають основні результати дослідження.

Робота також містить **додатки**, де відображені список публікацій здобувача за темою дисертації; акти впровадження результатів; протоколи оцінювання, анкети, навчальні матеріали, кваліфікаційно-орієнтовані програми з хореографічної підготовки, хореографічну термінологію, узагальнені таблиці проведених обчислень.

Загалом дисертаційна робота Валентини Георгіївни Тодорової **«Теоретико-методичні основи хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту (на матеріалі спортивної аеробіки)»** написана науковим стилем, сучасною українською мовою з адекватним застосуванням термінів і понять. Характеризується тематичною повнотою та розкриттям головної наукової ідеї автора. Подані наукові та практичні положення логічно викладені та загалом достатньо обґрунтовані. Наведені ідеї та розробки, що належать співавторам або іншим авторам і критичний аналіз наукових поглядів, мають посилання на відповідні джерела.

Дискусійні положення, недоліки та зауваження. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, зазначаємо, що вона не позбавлена окремих недоліків, які мають різний ступінь принципності. Вважаємо за необхідне звернути увагу на зауваження й окремі моменти в роботі, які вимагають уточнення:

1. У тексті роботи присутні різні формулювання одного явища, що покладено в основу дослідження: хореографічна підготовка, «хореографія в спорті» (ст. 71, 205), «спортивна хореографія» (ст. 146), «хореографія програми», (ст. 153), «хореографічне мистецтво» (ст. 221, 225, 238). На наш погляд, у тексті роботи слід подати визначення кожного з них, вказати на спільні або відмінні риси кожного з них.

2. У тексті третього розділу присутні дублювання даних, поданих у таблицях, рисунках, тексті, що потребує усунення за рахунок збільшення текстової інтерпретації авторкою отриманих результатів.

3. Певна частина додатків містить матеріали, що слід перенести до первинної документації (результати спортсменів, оцінки експертів тощо).

4. У тексті роботи некоректно приведено посилання на джерела інформації; наявні посилання, що містять понад п'ять джерел.

5. У тексті дисертації зустрічаються орфографічні, стилістичні та редакційні помилки, які не знижують наукової та практичної цінності роботи.

У порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. Чому авторка зупинилася на перевірці ефективності впроваджених реалізаційних положень концепції хореографічної підготовки лише на трьох етапах багаторічної підготовки спортсменів? Це, зокрема, етапи початкової підготовки, попередньої та спеціалізованої базової підготовок у спортивної аеробіці.

2. Зі зростанням спортивної кваліфікації (згідно концепції) менше уваги приділено опису мети, завдань, методів і засобів хореографічної підготовки спортсменів. Чи означає це, що зі зростанням кваліфікації спортсменів значення хореографічної підготовленості знижується?

У цілому, зазначені зауваження не зменшують теоретико-практичного значення отриманих результатів дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Резюмуючи результати дослідження та беручи до уваги зміст автореферату, можна стверджувати, що дисертація Валентини Георгіївни Тодорової «Теоретико-методичні основи хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту (на матеріалі спортивної аеробіки)» є самостійною, новаторською, завершеною науково-дослідницькою роботою, що розв'язує важливу науково-прикладну проблему хореографічної підготовки в техніко-естетичних видах спорту. Подана дисертаційна робота на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту не містить запозичень та наукової інформації у захищеній дисертаційній роботі на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту.

Все вищезазначене дозволяє вважати, що за змістом, актуальністю, науковою новизною, рівнем застосування методичних підходів, обсягом проведених досліджень дисертаційна робота за темою «Теоретико-методичні основи хореографічної підготовки у техніко-естетичних видах спорту (на матеріалі спортивної аеробіки)», відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними з постанови Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. і № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Валентина Георгіївна Тодорова заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання і спорту,
доцент, доцент кафедри теорії та методики
фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету,
заслужений тренер України

В.О. Тищенко

Проректор з наукової роботи
Запорізького національного університету,
доктор історичних наук, професор

Г.М. Васильчук

Відгук надійшов до мене 15.11.2018р. №7т О.Губен